

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2007

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA DELEGATIONEN
NATIONAL ADVISORY BOARD ON RESEARCH ETHICS

FORSKNINGSETISKA DELEGATIONENS UPPGIFTER

Forskningsetiska delegationen, som tillsatts av undervisningsministeriet, skall enligt förordningen om densamma (1347/1991):

- 1) göra framställningar och avge utlåtanden till myndigheterna i forskningsetiska lagstiftningsfrågor och andra forskningsetiska frågor,
- 2) fungera som sakkunnigorgan vid utredningen av forskningsetiska problem,
- 3) ta initiativ för främjande av forskningsetiken samt främja diskussionen om forskningsetik i Finland,
- 4) följa den internationella utvecklingen inom sitt område och delta aktivt i internationellt samarbete samt
- 5) sprida information om forskningsetiska frågor.

DELEGATIONENS SAMMANSÄTTNING

Undervisningsministeriet tillsatte forskningsetiska delegationen för treårsperioden 1.2.2007-31.1.2010. År 2007 har kansler Eero Vuorio från Åbo universitet varit ordförande för delegationen medan prorektor, professor Riitta Keiski från Uleåborgs universitet har varit vice ordförande. Delegationen har åtta medlemmar, för vilka suppleanter inte har utsetts:

Professor Katie Eriksson (Åbo Akademi)
Överdirektör Matti Heikkilä (Stakes)
Lagstiftningsrådet Markku Helin (justitieministeriet)
Teknologidirektör Merja Hiltunen (Tekes)
Arkivarie, SVD Arja Kuula (Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv, Tammerfors universitet)
Direktör Paavo Löppönen (Finlands Akademi)
Prorektor Sinimaaria Ranki (EVTEK-ammattikorkeakoulu)
Professor Ari Salminen (Vasa universitet)

Som delegationens generalsekreterare fortsatte docent, JD Salla Lötjönen, vars uppgifter till utgången av augusti 2007 sköttes av docent, FD Sari Löytökorpi. Johanna Nieminen har varit sekreterare för såväl forskningsetiska delegationen som delegationen för informationsspridning till den 16 november 2007. Bägge delegationernas kanslier finns i anslutning till Vetenskapliga samfundens delegation i Riddarhuset, Regeringsgatan 2 B, 00170 HELSINGFORS.

Verksamhetsberättelsen har godkänts vid forskningsetiska delegationens möte den 11 december 2007.

Eero Vuorio
Ordförande

Salla Lötjönen
Generalsekreterare

FORSKNINGSETISKA DELEGATIONENS VERKSAMHET

Förebyggande verksamhet och utbildning

Forskningsetiska delegationen bedrev ett aktivt informationsarbete för att göra de anvisningar som publicerades 3.4.2002, God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den, kända. Särskilda målgrupper var forskarskolorna, de yrkeshögskolor som inte har utfäst sig att följa anvisningarna och de vetenskapliga samfundet. Delegationen skickade ut över 1000 häften med anvisningarna till de nämnda målgrupper. Anvisningarna har också delats ut i Vetenskapens hus, i Vetenskapsbokhandeln, på delegationens seminarier och i samband med mässor.

Nya instanser som 2007 genom rektorns underskrift utfäste sig att i sin verksamhet följa forskningsetiska delegationens anvisningar God vetenskapliga praxis och handläggning av avvikelser från den är: Hämeen ammattikorkeakoulu, Föreningen för infektionssjukdomsforskning, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, Socialmedicinska föreningen, Föreningen för forskning i socialt arbete, Sällskapet för Filmforskning i Finland, Suomen Estetiikan Seura ry, Suomen hahmon-tunnistustutkimuksen seura, Finska Orientsällskapet, Suomen kansantietouden tutkijain seura, Kardiologiska Föreningen i Finland, Stiftelsen för Finlands Mellanösterninstitut och Svenska yrkeshögskolan. Fram till utgången av 2007 har sammanlagt 93 universitet, forskningsinstitut, yrkeshögskolor och andra forskningsorganisationer undertecknat anvisningarna.

I likhet med tidigare år fick delegationen stort antal önskemål om utbildning inom det forskningsetiska området från universiteten, forskarskolorna och andra forskningsorganisationer, och ordföranden, medlemmarna och generalsekreteraren deltog aktivt som föreläsare (Bilaga 1). Eftersom delegationen anser att utbildning i forskningsetik är ett primärt och viktigt insatsområde men dess resurser är för små för att tillgodose varje begäran om utbildning ska kunna hör-sammans ordnade delegationen också själv 2 seminarier 2007. Programmen och föreläsningarna (oftast på finska) finns på forskningsetiska delegationens webbsidor <http://www.tenk.fi/ajankohtaista.htm>.

- Humanististen ja yhteiskuntatieteiden tutkimuseettiset kysymykset (Humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsetiska frågor), torsdag 22.3.2007: På seminariet dryftades nödvändigheten av forskningsetiska regler och anvisningar samt forskningsetisk förhandsbedömning i anslutning till humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, samt beskrevs den praktiska handläggningen av problemen genom att olika lösningsmodeller presenterades. Föreläsningarna finns samlade på delegationens webbsidor: <http://www.tenk.fi/ajankohtaista.htm>. Anmälda 126.
- Tiedonjulkistamisen etiikka – tutkimustieto ja open access (Informationsspridningen etik – forskningsrön och open access), torsdag 3.5.2007: Seminariet ordnades i samarbete med delegationen för informationsspridning. Frågor om öppen vetenskapspublicering och vetenskapsetiska frågor dryftades tvärvetenskapligt. Föreläsningarna finns samlade på delegationens webbsidor: <http://www.tenk.fi/ajankohtaista.htm>. Anmälda 97 – företrädare för såväl vetenskap som vetenskapsförvaltningen deltog.

Utveckling av mekanismerna för utredning av forskningsetiska problem

Under 2007 fick forskningsetiska delegationen kännedom om sammanlagt tre fall av avvikelse från god forskningspraxis som behandlats eller är under behandling på lokal nivå. Två av de misstänkta avvikelserna gällde plagiering av forskning eller lärdomsprov och en framläggande av missvisande forskningsrön i offentligheten. I fråga om en misstänkt plagiering konstaterades inte plagiering, men det konstaterades att den som skrivit pro gradu-arbetet hade gjort sig skyldig till försummelse av god forskningspraxis. Handläggningen av två andra misstänkta fall av avvikelse pågår fortfarande.

År 2007 behandlades fem fall av missnöje med förfarandet på lokal nivå eller resultatet av det där man begärde utlåtande av forskningsetiska delegationen:

- i två fall gällde misstankarna plagiering: i bägge fallen konstaterades att den misstänkte gjort sig skyldig till dålig hänvisningspraxis, vilket klassificeras som försummelse av god forskningspraxis, och uppsåtligt fusk konstaterades inte,
- en misstanke gällde stöld av forskningsplan: det var fråga om en ansökan om finansiering som gjorts upp i samarbete, och i utkastskedet hade information förmedlats öppet mellan bägge parterna. Forskningsetiska delegationen instämde i synen på lokal nivå, dvs. det kunde inte anses att försummelse av god forskningspraxis hade förekommit,
- en misstanke gällde uppsåtligt försvårande och fördröjande av en forskares arbete och oklarheter i fråga om betalningen av lön/arvode: delegationen ansåg att dröjsmålet med publiceringen av manuskript som tillkommit som grupparbete inte berodde på att den enes arbete uppsåtligt försvårats utan på att manuskripten inte hade uppfyllt de kvalitetskriterier som den ansvariga instansen hade uppställt för arbetet. Delegationen ansåg också att det inte hör till dess befogenheter att ge förslag till lösningarna i administrativa tvister som gäller anställningsförhållanden, men den fann tecken på dubbellön och gav en rekommendation om att praxisen skulle ses över,
- en misstanke gällde utnyttjande av en patenterad uppfinning: delegationen ansåg att tvisten omfattas av lagen om rätt till arbetstagares uppfinningar, som delegationen inte är behörig att behandla.

Delegationen instämde i regel i det slutliga avgörandet från forskningsorganisationens ledning i sina utlåtanden, men framförde i två fall preciserande anmärkningar och rekommendationer angående de förfaringssätt som använts för att lösa tvisten.

Initiativ, publikations- och informationsverksamhet

På basen av förslag som forskningsetiska delegationen fått från de vetenskapliga sambunden inrättade delegationen 1.11.2007 en arbetsgrupp som ska dryfta etiken i anknytning till humaniora och samhällsvetenskap (den s.k. HYMY II-arbetsgruppen), som tar vid efter den tidigare s.k. HYMY I-arbetsgruppen som 2002-

2006 dryftat etiken i anknytning till humaniora och förhandsövervakningen av humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Arbetsgruppen höll sitt första möte 4.12.2007.

Forskningsetiska delegationen har upprätthållit en aktiv informationsverksamhet via webbsidorna och på dem publicerade seminarieföreläsningar samt medlemmarnas artiklar.

Artiklar och andra publikationer av delegationens medlemmar:

- Arkivarie Arja Kuula: Laadullinen tutkimussuhde ja arkistoinnin etiikka, *Tieteessä tapahtuu* 2/2007.
- Finnish National Ethics Committees, Ritva Haila, Salla Lötjönen, Reetta Kettunen (red.): *Human Stem Cells, Cloning and Research* 20 pp. 2005, Helsinki, Finland, nypublicering i samlingsverket Anila V. Menon (ed.) *Human Cloning – Legal and Ethical Dimensions*, pp. 66-83, Amicus Books, Icfai University Press, Hyderabad 2007.
- Arja Kuula: Tietosuojia ei estä tieteen avoimuutta, *Tietosuojia* 4/2007.
- Sami Borg och Arja Kuula: Julkisrahoitteisen tutkimusdatan avoin saatavuus ja linkaari, *Finlands samhällsvetenskapliga dataarkivs publikationer* 6, 2007.

Artiklar baserade på intervjuer:

- Professor Ari Salminen: Julkisen toiminnan etiikan tutkimus tuo esille eurooppalaisia arvoja, artikel i *Vaasan yliopistolehti* 1/2007
- Flera intervjuade: Open access – kuka kustantaa avoimen tiedon? Artikel av Tiina Raevaara utgående från det seminarium som delegationen för informations-spridning och forskningsetiska delegationen ordnade 3.5.2007, *Acatiimi* 5/2007.
- Arkivarie Arja Kuula: Päivi Vänniläs artikel *Etiikan arviointi kallista ja hidasta*, *Aikalainen* 5/2007.
- Docent Marjo Kaartinen och arkivarie Arja Kuula: Mia Hemmings artikel *Tutkimuksen tehtävä on parantaa maailmaa*, *Acatiimi* 7/2007.

Angivna expertutlåtanden, internationell verksamhet och annat samarbete

Forskningsetiska delegationen har under 2007 svarat på en begäran om utredning och avgett ett expertutlåtande:

- Begäran om utredning från delegationen för informationsspridning 1.8.2007 om genomförandet av åtgärdsförslagen från arbetsgruppen Vetenskap och samhälle. Delegationens svar är daterat 27.9.2007.
- Social- och hälsovårdsministeriets begäran om utlåtande 30.10.2007 om slutrapporten från den arbetsgrupp som utrett utnyttjandet av provsamlingar av mänskligt ursprung. Delegationens utlåtande är daterat 12.12.2007.

Internationella möten som ordföranden, medlemmarna och generalsekreteraren har deltagit i under 2007:

- Direktör Paavo Löppönen: The American Association for the Advancement of Science (AAAS), 2007 års årsmöte, 15–19.2.2007, San Francisco, USA.
- Direktör Paavo Löppönen: OECD Global Science Forum: Workshop on Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct, 22–23.2.2007, Tokyo, Japan.
- Ordföranden: Nordic Workshop on Open Access, 23–24.4.2007, Elsinore, Denmark.
- Ordföranden: Conference "Ethics, Science and Globalisation" (Capacity Building in Research Ethics), 14–15.5.2007, Brussels, Belgium. Presentation: "Added value of ethics networks – national level"
- Ordföranden: 9th meeting of the National Ethics Councils Forum (NEC Forum), At the meeting joint sessions will take place with the Council of Europe's Conference of National ethics Committees (COMETH) and with the European Group on Ethics (EGE). 23–25.5.2007, Berlin, Tyskland.
- Ordföranden, direktör Paavo Löppönen och generalsekreterare Salla Lötjönen: World Conference

on Research Integrity, organized by the European Science Foundation (ESF) and the US Department of Health and Human Services Office of Research Integrity (ORI), 17–19.9.2007, Lissabon, Portugal.

- Generalsekreteraren: 10th Meeting of the National Ethics Councils (NEC-Forum), Lisbon, Portugal, 11-12 October, 2007.
- Generalsekreteraren (i egenskap av medlem i Nordiska kommittén för bioetik): Workshop ordnad på Island av Nordiska kommittén för bioetik om ämnet 'Dialogue on Dignity, Disability, Discrimination and Diagnostics' 19-20 October 2007.
- Ordföranden: EMBO:s/EMBL:s möte kring temat Science & Society i Heidelberg 2–3.11.2007.
- Direktör Paavo Löppönen: OECD Committee for Facilitating Investigation of Misconduct in Research, Washington DC, USA, 3–4.12.2007.

Generalsekreteraren utnämndes som företrädare för forskningsetiska delegationen till medlem i den nationella stödgruppen bakom specialprogrammet Vetenskapen i samhället inom EU:s sjunde ramprogram för forskning: Gruppen samlades en gång 2007, 11.12.2007. Delegationen och Finlands Akademi rapporterade om forskningsetik till en utredning sammanställd av Europeiska vetenskapsstiftelsen som strävar till att samla och jämföra aktörer och processer för att främja internationellt samarbete. Forskningsetiska delegationen fick också inbjudan till Finlands Akademis aftonskola 2.10.2007, där man diskuterade samarbetsmöjligheterna och i synnerhet delegationens aktiva roll för förenhetligandet av en modell för merit- och publikationsförteckningar.

Forskningsetiska delegationen har fortsatt ett nära samarbete med de andra riksomfattande etiska delegationerna (ETENE, TUKIJA, BTNK, GTLK och KYTÖ) 2007. Delegationerna ordnade panel- och publikdebatten "Tieteen pankit: tutkimusaineistojen käytön etiikka" (Vetenskapsbanker: etiken i anslutning till användning av forskningsmaterial) under Vetenskapsdagarna 12.1.2007. Delegationerna presenterade sig också tillsammans i samband med besöket av Sydöstra Norges kommitté för medicinsk forskningsetik 6.11.2007. De riksomfattande etiska delegationernas och delegationen för informationsspridnings ordförande och generalsekreterare diskuterade under 2007 aktuella forskningsetis-

ka frågor och planerade det framtida samarbetet på två möten, och dessutom möttes sekreterarna tre gånger. Delegationerna utarbetade tillsammans Power Point - presentationen Vetenskap i societetet - Etisk utvärdering av forskning i Finland (www.tenk.fi/ajankohtaista.htm) som är avsedd för fri användning i undervisningen. Den gemensamma publikationen Ethics Committees in Finland – Benefits of Diversity publicerades i Europeiska kommissionens vetenskapsetiska expertgrupps (the European Group on Ethics in Science and New Technologies to the European Commission) tidning Ethically Speaking, nummer 8. Artikeln publicerades också i bearbetad form på webbplatsen Research.fi som upprätthålls av undervisningsministeriet och delegationen för informationsspridning. I 2007 påbörjades också förhandlingar med UNESCO och utrikesministeriet om att ordna en träningsperiod med en afrikansk samarbetsdelegation.

Personal och ekonomi

Forskningsetiska delegationen har 2007 haft en enda anställd i huvudsyssla, generalsekreterare Sari Löytökorpi (1.1–31.8.2007) och generalsekreterare Salla Lötjönen (1.9.2007–31.12.2007). Till sin hjälp har de haft en byråsekreterare som delades med delegationen för informationsspridning, Johanna Nieminen, till 16.11.2007. Dessutom har delegationen haft möjlighet att anlita de telefonväxel-, data- och vaktmästartjänster som Vetenskapliga samfundens delegation tillhandahåller.

Undervisningsministeriet hade 2007 anvisat forskningsetiska delegationen sammanlagt 33 400 €, varav 18 400 € hade reserverats för omkostnader och 15 000 € för delegationens publikations- och seminariekostnader. De ovan nämnda medlen administreras av undervisningsministeriet. Medlen för avlöning av forskningsetiska delegationens generalsekreterare och byråsekreterare och för kansliets upprätthållande (73 315,35 €) administreras av Vetenskapliga samfundens delegation. Delegationens sekreterare Johanna Nieminen deltog våren 2007 i en grundkurs om databasprogrammet FileMaker 8.0 (T:mi Koulutus ja konsultointi, Kirsi Ehrnrooth).

Bilaga 1:

Förteckning över andra än delegationens egna seminarier och kurser rörande forskningsetik där forskningsetiska delegationens ordförande, medlemmar och generalsekreterare har framträtt 2007

- Generalsekreterare Sari Löytökorpi: Tutkimuksen eettinen arviointi Suomessa. BITE-dag, TEKES 24.1.2007
- Ordförande Eero Vuorio: Tutkimus- ja julkaisuvilppi lääketieteen alalla Suomessa. Seminarium för inbjudna 25.1.07, Läkarhuset: Medical misconduct - the responsibility of medical journals / Tutkimus- ja julkaisuvilppi - lääketieteen lehtien vastuu. Finlands Läkartidning och Finohta/STAKES.
- Generalsekreterare Sari Löytökorpi: Good scientific conduct and research fraud. Post-graduate course: Ethical principles and regulations guiding health research University of Tampere; School of Public Health and Tampere Research Training Program for Medical Students (TRPMS) 30.01.2007
- Ordförande Eero Vuorio: Good scientific practice – is competition increasing violations? Uleåborgs vetenskapsdagar 13.2.2006
- Generalsekreterare Sari Löytökorpi: Tutkimuseetiikka. IPR-utbildning för Finlands Akademi 14.2.2006
- Ordförande Eero Vuorio: Tutkimuseettisten kysymysten yleiset lähtökohdat. Arkeologiskt forskningsetiskt seminarium i muséet Aboa Vetus 14.3.2007
- Arja Kuula: Aineistonkeruun hyvät käytännöt. Föreläsning på en kurs i forskningsetik, statsvetenskapliga fakulteten, Helsingfors universitet 16.3. 2007.
- Ordförande Eero Vuorio: Valtion tutkimuslaitokset, yliopistot ja biopankkitoiminta. Biopankit ja lainsäädäntö Suomessa, Seminarium för allmänheten ordnat av social- och hälsovårdsministeriets biobanksarbetsgrupp i samband med evenemanget ChemBio Finland 07 29.3.2007.
- Generalsekreterare Sari Löytökorpi: Rekisterien käytön eettisiä kysymyksiä. Kenen käyttöön rekisterit? Seminarium ordnat av Stakes forskningsetiska kommission, 19.4.2007.
- Arja Kuula: Yksityisyyden suojan problematiikka. Föreläsning för fortbildningsstuderande i historia, Tammerfors universitet 25.4.2007.
- Sinimaaria Ranki: Arvot ja etiikka, Amk- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivät, Diak, 11.10.2007
- Ordförande Eero Vuorio: ”Eettiset näkökulmat tutkimuksen tekemisessä: Tutkimuseettiset linjaukset”, Sammankomst för studerande och handledare ordnat av den riksomfattande forskarskolan för vårdvetenskap 25.10.2007.
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”Läketieteellinen tutkimus ja suostumus arkaluonteisten terveystietojen käyttöön”, Frågestunden “Kysy rekisteritutkimuksen luvista ja tietosuojasta – asiantuntijat ja lupaviranomaiset vastaavat” anordnad av Informationscentret för registerforskning (ReTki) 26.10.2007

- Arja Kuula: Tutkimusaineistot ja eettiset kysymykset. Föreläsning i forskarseminariet i enheten i vetenskap, teknologi och innovationsforskning, Tammerfors universitet 30.10.2007.
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsittelyminen”, Tammerfors universitets föreläsningsserie Bioetiikka 2007 31.10.2007
- Arja Kuula: Tutkimusaineistot ja eettiset kysymykset. Föreläsning för fortbildningsstuderande i socialpolitik, Tammerfors universitet 1.11.2007.
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”National Advisory Board on Research Ethics”, besök av Sydöstra Norges kommitté för medicinsk forskningsetik, social- och hälsovårdsministeriet, 6.11.2007.
- Arja Kuula: Tutkimusetiikka ja tietosuojat. Föreläsning på riksomfattande forskarskolan i socialarbete, Jyväskylä universitet 8.11.2007.
- Arja Kuula: Tutkimusetiikka tutkijan työssä. Organisering av Tampere Graduate Centre for Social Sciences –kurset (24 h) tillsammans med dos. Pirjo Nikanderin 9.11.-3.12.2007.
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”Tapauksia tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta”, Joensuu universitet, dagar kring förvaltningsforskning, sammankomst för forskarstuderande 21.11.2007.
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”Research Ethics, Good Scientific Practice, Violations & Fraud”, FinBio-Net Graduate School PhD-Student Symposium i Paasitorni, 23.11.2007
- Generalsekreterare Salla Lötjönen: ”Vilppi tutkimuksessa”, Birkalands sjukvårdsdistrikts Kliniska forskningsgrupps föreläsningsserie 3.12.2007.
- Arja Kuula: ”Voiko tutkimussuhdetta arkistoida?” Föreläsning i plenariet som handlade etik på Kulturforskar-dagarna 14.12.2007, Joensuu universitet.
- Eero Vuorio: ”Biologian jatko-opiskelijan tärkeimmät eettiset valinnat” Åbo universitet, 18.12.2008.

Forskningsetiska delegationen
Regeringsgatan 2B
00170 HELSINGFORS

tel. (09) 2286 9234
www.tenk.fi